

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

БІДА Дарія Дмитрівна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки Львівського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти

Наукові інтереси: дидактична інтеграція, методологія дидактики, сучасні освітні технології та практики.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

Daria Bida - Ph.D. in Pedagogics, Associate Professor of the Department of Pedagogy, Lviv Regional Institute of Continuing Pedagogic Education.

Circle of scientific interests: didactic integration, methodology of didactics, modern educational technologies and practices.

Стаття надійшла до редакції 22.09.2020 р

УДК 378.147.091.33-027.22:62

DOI: 10.36550/2415-7988-2020-8-191

БОГОМАЗ-НАЗАРОВА Сніжана Миколаївна-

старший викладач кафедри теорії та методики технологічної підготовки, охорони праці та безпеки життєдіяльності Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6138-746X>
e-mail: snegokb@ukr.net

УМОВИ ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ МАЙБУТНЬОГО ВИКЛАДАЧА ТЕХНОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ.

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. На сьогоднішній день мають місце глибокі структурні реформи в освіті. Відбуваються зміни підходів до якості освіти, до рівня навченості, до підготовки майбутніх фахівців. З-поміж головних завдань сучасної школи, педагоги зосереджуються на творчому розвитку. Освіта все більше переорієнтовується на підготовку людини до життя, вироблення у неї життєвих компетентностей, бажання йти шляхом власного розвитку, відкриваючи для себе щось нове, отримуючи при цьому естетичне задоволення від отриманих знань та практичного досвіду виконання завдань.

Особливо варто звернути увагу на останні події. Впровадження карантину та перехід на дистанційне навчання створило зовсім інші умови освітнього процесу, де вчитель уже не працює безпосередньо з учнями. В таких умовах педагог апіорі не може використовувати більшість методів, які він використовував у аудиторіях. Варто сказати, що дистанційне навчання дало величезний поштовх для освоєння вчителями сучасних освітніх «дистанційних» технологій. І ось тут таки значне місце посідає педагогічна творчість у ході такого освітнього процесу. Педагог має проявляти творчість при підготовці навчального матеріалу, тренувальних вправ, домашнього завдання, щоб зацікавити і вмотивувати учнів до навчання, бо саме це і є рушійною силою навчання. Тому завжди була і буде актуальною проблема професійної підготовки творчої особистості вчителя.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питаннями вивчення творчого потенціалу майбутніх фахівців займалися багато науковців, таких як О. Бойчук, О. Джуринський, В. Вдовченко, М.М. Поташник, Н.Ю. Посталюк, І.А. Зязюн, В.А. Кан-Калік, Н. В. Кічук, Н.В. Кузьміна, І.П. Підласий, С. О. Сисоєва, В.О. Сухомлинський,

В.О. Сластьонін та інші. Але не дивлячись на великий потенціал вивченої теми, на багато запитань досі не отримано остаточних відповідей.

Мета статті. розглянути поняття творчості, творчого потенціалу, творчих здібностей, творчого процесу, подати рекомендації щодо розвитку творчого потенціалу майбутнього викладача технологій за допомогою методів, прийомів та засобів, що генерують нові ідеї для творчості.

Методи дослідження. *теоретичні* (аналіз науково-педагогічної та спеціальної літератури, аналіз Інтернет-джерел; аналіз лекційних і практичних занять з курсу «Основи дизайну»; вивчення й узагальнення передового педагогічного досвіду; *емпіричні* (педагогічне спостереження, бесіди; узагальнення результатів дослідження).

Виклад основного матеріалу дослідження. Поняття творчості вивчалось багатьма дослідниками. Так, деякі науковці визначали творчість як процес творення, побудову чогось нового, оригінального. Певне нестандартне бачення у звичайних речах нових можливостей їх функціонування або включення його його як частини у нову систему [1, с.7].

«Творчість – це така діяльність людини, в результаті якої створюється щось нове, до цього ще неіснуюче. Це – створення нових конструкцій, вдосконалення старого, реконструкція і винахідництво; це процес, у результаті якого виникає оригінальний продукт, об'єктивно цінний і самодостатній», - зазначає Віготський Л.С. [3, с.28].

Отже, творчість – це складний та багатогранний процес, якому можна навчитися і який можна в достатній мірі розвинути. Але для цього необхідно виявити його закономірності, на основі яких можна створити певні методи або прийоми, володіння якими дозволило б більш ефективно займатися творчою

діяльністю, винахідництвом чи проектуванням нових технологічних об'єктів.

Суть поняття «творчий потенціал» вказує на поєднання людини і творчості через індивідуальні особливості особистості, її мотиви, ціннісні принципи, творчу активність. Деяка частина дослідників вважають, що творчий потенціал являє собою поєднання особистісної властивості, що виражається у ставленні людини до творчості. Інші науковці визначають наявність творчості як складової задатків, практичних здібностей, здатність до дії та міру її відтворення в певній сфері професійної діяльності [2, с.42].

Отже з одного боку творчість це процес створення чогось принципово нового, а з іншого це готовність до певних дій та реалізації своїх творчих ідей у певних сферах професійної діяльності.

Творча спрямованість будь-якої особистості є найважливішою об'єктивною характеристикою діяльності майбутнього педагога і специфічною особливістю його особистісно-професійного розвитку, що дає можливість усвідомити свою творчу індивідуальність, бачення у перспективі відповідні способи творчого зростання у відповідній професії, можливість «бачити наперед» розвитку. Здатність до творчої діяльності є у кожної людини і входить в структуру педагогічних здібностей, також може проявлятися як на рівні перспективних цілей, так і в процесі реалізації відповідної професійної діяльності, забезпечуючи гідну якість і розвиток навчально-виховного процесу. Особливістю педагогічної творчості є те, що її результатом є перш за все особистісний розвиток, на який спрямовані перетворюючі творчі процеси, а розробка нових і достатньо оригінальних ідей, чи, можливо, способів діяльності стає дає можливість педагогу вирішувати поставлені цілі, чи змогу вирішувати певні педагогічні ситуації, які з'являються під час професійної взаємодії.

Творчими здібностями визначається здатність виробляти ідеї, висувати певні цікаві гіпотези, асоціативно сприймати відповідну інформацію, віднаходити суперечності в деталях, отже творчість – це здатність генерувати нові цікаві ідеї та міркувати креативно, критично оцінюючи нову інформацію[2, с.42].

Якщо говорити, про загальне розуміння, здатність до творчості визначається на створенні чогось кардинально нового, оригінального. Креативність як певна здатність особистості до творчості, виявляється в через вирішення відповідних завдань якимись новими способами чи методами.

Серед низки факторів, які впливають на становлення та реалізацію творчого потенціалу особистості

- задатки (як уроджена якість);
- соціальне середовище (як зовнішні умови впливу);
- особистісна активність (як життєва позиція особистості)[1, с 12].

Отже, для розвитку творчого потенціалу майбутніх викладачів технологій необхідні: з одного боку певні творчі задатки, оптимальне навчальне середовище, в якому майбутні фахівці отримували б необхідні знання, уміння та навички до творчої роботи та з іншого боку особисто мали б проявляти активність у формуванні та розвитку свого творчого потенціалу.

Найбільш відповідними методами розвитку творчості у студентів є інтерактивні. Тобто ті які втягують його до безпосередньої активної участі в процесі оволодіння знаннями, перетворюючи його з пасивного суб'єкта – засвоювача готових знань на активного цілеспрямованого, креативного об'єкта, що опановує знання через себе, перетворюючи їх практичні уміння та навички життєвих і професійних компетентностей.

Навчання «Технологій» у вищій школі виконує функції розвитку творчих здібностей студентів, виховує працьовитість, розвиває терплячість, формує естетичні смаки, виховує цілеспрямованого лідера, що звик доводити справи до кінця. Але всьому цьому студента треба поступово та ціленаправлено навчати. А для цього викладачу необхідно самому володіти певним творчим потенціалом, адже відомо, що гарним педагогом не може бути особистість без творчої складової.

Методи та засоби навчання викладачів технологій мають у своєму складі багато інструментів для організації та управління процесами творчого та одночасно інтелектуального розвитку. Так для розвитку нестандартного мислення пропонують такі основні методи генерування нових ідей для творчості та діяльності: мозковий штурм, метод Едварда де Боно, метод «ментальні карти», синектика, метод фокальних об'єктів, морфологічний аналіз, метод непрямих стратегій, метод «пастка для ідей» та інші. Найбільш поширеним є метод мозкового штурму, метод проєктів, синектика, які найчастіше використовуються викладачами технологій. Більш детально на зазначених методах ми зупинимося в подальшому дослідженні.

Звісно найкращого результату для розвитку творчого потенціалу майбутніх викладачів технологій дадуть ці методи вбудовані в основний метод, який використовують у технологічному навчанні – метод проєктів.

Метод проєктів на заняттях з технологій – комплексний процес, який формує в здобувачів освіти загальнонавчальні вміння, основи технологічної грамоти, культуру праці, та спрямований на оволодіння ними способами перетворення матеріалів, енергії, інформації, технологіями їх обробки.

Сам метод проєктів розробляється і активно впроваджується в навчання вже дуже давно. Цей метод передбачає процес стимулювання інтересу студентів до вирішення певних проблем чи завдань, що потребують оволодіння деякою базою знань, та, через проєктну діяльність, тобто показ практичного застосування отриманих знань. Кінцевим

результатом виконання будь-якого проекту є виготовлення певного відповідного продукту.

Тобто поєднання теоретичних знань із практичними при дотриманні відповідного балансу на кожному етапі навчання.

Сам процес реалізації проекту має декілька етапів: організаційно-підготовчий, конструкторський, технологічний та заключний.

На нашу думку в освітній галузі "Технологія" (трудове навчання) використання методу проєктів сприяє формуванню у школярів основ технологічної грамотності, культури праці, творчого підходу до вирішення поставлених завдань, засвоєння різних способів обробки матеріалів та інформації.

Висновки з дослідження і перспективи подальших розробок. Для того щоб навчати студентів творчості викладач має сам володіти достатнім рівнем творчого потенціалу. Студенти спеціальності «Технології», в більшій мірі, володіють певними творчими задатками та здібностями, мотивацією до вивчення нових прийомів та засобів, та досвідом творчої діяльності, отже роль викладача на практичних заняттях показати нові методи, прийоми та засоби творчої діяльності, розширити горизонти уяви та межі застосування цих методів у подальшій професійній діяльності, довести студентам необхідність і посиленість розвитку свого творчого потенціалу.

Необхідно відзначити, що сформульовані рівні творчої підготовленості слід використовувати не для оцінки творчого потенціалу школяра, а для обліку викладачем можливостей творчого просування кожного учня та диференційованого підходу до використання наявних методів і прийомів включення учнів у творчий процес.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Психологія творчості: курс лекцій з дисципліни для студентів денної форми навчання спеціальності 053 «Психологія» / укладач Костю С.Й., Мукачєво : МДУ, 2018. - с. 46.
2. Антонюк Л. В. Особливості роботи з обдарованими дітьми. *Шкільна бібліотека*. 2016. №5. С.41-43.

3. Выготский Л.С. Воображение и творчество в детском возрасте. М: Просвещение, 1991. 93 с.

4. Wallis G. The art of thought. N.Y. : Eribaum, 1978. 156 p.

5. Шевченко Л. С. Підготовка майбутніх учителів технологій до інноваційної педагогічної діяльності : монографія. Вінниця: ТОВ "Друк плюс" 2018. 396 с.

REFERENCES

1. Kostyu S.Y. (2018). *Psykholohiya tvorchosti: kurs lektsiy z dystsypliny dlya studentiv dennoyi formy navchannya spetsial'nosti 053 «Psykholohiya»* [Psychology of creativity: a course of lectures on the discipline for full-time students majoring in 053 "Psychology"]. Moscow.
2. Antonyuk L.V. (2016). *Osoblyvosti roboty z obdarovanyimi ditmy*. [Features of work with gifted children].
3. Vygotsky L.S. (1991). *Voobrazhenye y tvorchestvo v det-skom vozraste*. [Imagination and creativity in childhood]. Moscow.
4. Wallis G. (1978). *The art of thought*. N.Y.
5. Shevchenko L.S. (2018) *Pidhotovka maybutnikh uchyteliv tekhnolohiy do innovatsiyanoi pedahohichnoyi diyal'nosti : monohrafiya* [Preparation of future teachers of technologies for innovative pedagogical activity: monograph]. Vinnytsia.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

БОГОМАЗ-НАЗАРОВА Сніжана Миколаївна – кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри теорії і методики технологічної підготовки, охорони праці та безпеки життєдіяльності Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

Наукові інтереси: теорія і методика технологічної та професійної освіти.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

BOHOMAZ-NAZAROVA Snizhana Mykolayivna - Candidate of Pedagogical Sciences, Senior Lecturer of the Department of Theory and Methods of Technological Training, Labor Protection and Life Safety of the Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State Pedagogical University.

Circle of scientific interests: theory and methods of technological and vocational education.

Стаття надійшла до редакції 22.09.2020 р

УДК 378.371.134:37.025.8

DOI: 10.36550/2415-7988-2020-9-191

БУРЧАК Ліана Володимирівна -

кандидат педагогічних наук, доцент
доцент кафедри біології та основ сільського господарства
Глухівського національного педагогічного університету
імені Олександра Довженка
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9416-5118>
e-mail: gnpu.dprf@gmail.com

БУРЧАК Станіслав Олександрович -

кандидат педагогічних наук, доцент, докторант
доцент кафедри фізико-математичної освіти та інформатики
Глухівського національного педагогічного університету
імені Олександра Довженка
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1641-3251>
e-mail: stas5578086@gmail.com

ПОЗААУДИТОРНА РОБОТА ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ТВОРЧОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Ринок праці сучасності, умови професійної діяльності в новій українській школі, вимоги інклюзивної освіти, STEM-освіти висувують серйозні вимоги не лише до фахової підготовки майбутніх освітян, а й до рівня їхнього особистісного розвитку. У зв'язку з цим, педагогічні заклади вищої освіти дуже активно приділяють увагу разом із професійним становленням здобувачів вищої освіти сприянню їх естетичного, культурного виховання, організації дозвілля майбутніх фахівців. Тому особливу популярність отримує поняття «позааудиторна робота», яке раніше асоціювалося лише із самостійною підготовкою здобувачів до практично-лабораторних занять, із виховною роботою куратора (тьютора), а сьогодні воно має набагато значно аспектів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Протягом останніх десятиліть зарубіжними й вітчизняними науковцями розглядалися питання, щодо різних аспектів позааудиторної освітньої діяльності здобувачів. Різні аспекти проблеми організації позааудиторної освітньої діяльності здобувачів розглядали С. Балагініна, А. Дьоміна, С. Дружилов, В. Євдокимов, Л. Зеліско, Н. Козліковська, К. Кузнецова, Є. Кучеренко, І. Ляшенко, М. Мізюк, Л. Онучак, О. Романовський, І. Слободянюк, Л. Смеречак, Н. Шевченко, Н. Ярошук та ін.

Аналіз праць указаних науковців показав, що позааудиторна робота майбутніх фахівців є одним із ефективних шляхів професійної підготовки майбутніх учителів, що і є дієвим засобом формування готовності здобувачів вищої педагогічної освіти до творчої професійної діяльності в умовах нової української школи, інклюзивної і STEM - освіти тощо.

Мета статті. З'ясувати сутність і місце позааудиторної роботи здобувачів вищої освіти в процесі розвитку їхньої творчості в умовах педагогічного університету.

Методи дослідження. Під час організації науково-педагогічного дослідження були використані наступні методи наукового пізнання: вивчення й аналіз науково-методичної літератури, теоретичне прогнозування, уточнення особливостей моделювання, педагогічне спостереження, опитування, тестування, вивчення результатів пізнавальної діяльності здобувачів та ін.

Виклад основного матеріалу дослідження. На сторінках педагогічного словника указаний феномен представлено як «...спеціально організовані й цілеспрямовані позааудиторні заняття та система пізнавальних і виховних заходів, метою яких є поглиблення та розширення знань, отриманих в умовах освітнього процесу, формування творчих здібностей, наукових інтересів, різноманітних умінь і навичок [5]. Нам імпонує означення позааудиторної роботи, сформульоване Н. Крюковою, яка розглядає її як самостійну роботу майбутніх педагогів, що виступає «...лабораторією творчого мислення, де майбутні освітяни можуть найбільш повно проявити свою самостійність, реалізувати власні навички, що отримали на аудиторних заняттях» [4].

У процесі реалізації авторської моделі системи розвитку творчості майбутніх учителів математики розуміємо позааудиторну роботу майбутніх здобувачів-математиків як особливу форму організації життя майбутніх педагогів, що відбувається в позанавчальний час з метою забезпечення змістовного, активного і корисного відпочинку, задоволення різноманітних інтересів здобувачів, поглиблення і розширення їхніх знань, умінь і навичок, розвитку інтелектуальних, творчих здібностей, самоорганізації, самонавчання тощо.

Погоджуємося з О. Демченко, яка в своїх наукових працях виділяє наступні різновиди позааудиторної роботи здобувачів, що є актуальними в рамках нашого дослідження: *індивідуальна* (підготовка рефератів, доповідей на науково-практичних конференціях, написання курсових, бакалаврських, магістерських робіт і проєктів, проведення педагогічного експерименту, підготовка